

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

УДК 338.228.83.528

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.44-4>

ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ГЕОДЕЗИЧНО-ЗЕМЛЕВПОРЯДНИХ СТРУКТУР

IMPROVEMENT OF SOCIAL PENSION INSURANCE FOR EMPLOYEES OF GEODESIC AND LAND MANAGEMENT STRUCTURES

Боровик П.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру,
Уманський національний університет садівництва

Рудий Р.М.

доктор технічних наук, професор,
професор кафедри геодезії, картографії і кадастру,
Уманський національний університет садівництва

Шемякін М.В.

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру,
Уманський національний університет садівництва

Borovyk Petro, Rudyi Roman, Shemiakin Mykhailo
Uman National University of Horticulture

Вітчизняній системі соціально-пенсійного страхування працівників геодезично-землевпорядних підприємств властивий значний перелік недоліків, зумовлених недостатнім рівнем самостійності бюджетів державних соціально-пенсійних фондів, що унеможливорює належного рівня соціально-пенсійного забезпечення як пересічних громадян, так і працівників геодезично-землевпорядних підприємств. Практичними кроками на шляху вирішення даної проблеми можуть бути: скасування законодавчої норми, згідно з якою окремі громадяни України отримують досить значні доходи, не сплачуючи при цьому єдиний соціальний внесок на загальноприйнятих умовах; запровадження обов'язкового нарахування ЄСВ з витрат громадян на придбання дорогих автомобілів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, платного інтернет-контенту, інших предметів розкоші; формування при всеукраїнських об'єднаннях та професійних спілках геодезистів і землевпорядників недержавних пенсійних фондів; включення до складу ЄСВ податку на доходи фізичних осіб та військового збору.

Ключові слова: соціально-пенсійне страхування, соціально-пенсійне забезпечення, єдиний соціальний внесок, соціальні податки, недержавні пенсійні фонди.

The domestic system of social pension insurance for employees of geodesic and land management enterprises exhibits the following shortcomings: prolonged dependence of the budgets of national social pension funds on the state treasury; legislative norms that allow certain citizens of Ukraine to earn significant incomes without paying the unified social contribution under generally accepted conditions; exemption from the contribution for expenditures on the purchase of expensive cars, luxury goods, expensive alcohol, tobacco products, and paid internet content; a regulatory contradiction that results in, besides the unified social contribution, working citizens also paying such social taxes as personal income tax and military levy. The resolution of most of the aforementioned problems will occur automatically after the Victory over the aggressor and Ukraine's accession to the EU. At the same time, the research results convincingly demonstrated that practical ways to address these issues include: repealing Article 1, Paragraph 4

of the Law of Ukraine No. 2464-VI dated July 8, 2010, "On the Collection and Accounting of the Unified Contribution for Mandatory State Social Insurance," which allows certain citizens of Ukraine to receive substantial incomes, even compared to advanced countries, without paying the unified social contribution under generally accepted conditions; introducing a legal norm requiring citizens to pay the unified social contribution from expenditures on the purchase of expensive cars, high-end alcoholic beverages, tobacco products, various paid internet content, as well as other luxury items; establishing non-governmental pension funds under the national associations and professional unions of surveyors, land managers, and large geodesic-land management corporations; integrating personal income tax and military levy into the unified social contribution while simultaneously developing a mechanism for the redistribution of the reformed Unified Social Contribution (USC) among target funds and budgets. Moreover, the research results clearly demonstrated the impracticality of increasing the military levy rate.

Keywords: social pension insurance, social pension provision, unified social contribution, social taxes, non-governmental pension funds.

Постановка проблеми. Доходи працюючих громадян та сплата ними єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) формують передумови для їх соціального забезпечення у разі їх тимчасової непрацездатності, або ж виходу на пенсію. Саме тому проблеми соціально-пенсійного страхування та забезпечення працездатного населення є актуальними для держави, науковців та самих працюючих громадян.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зважаючи на викладене, цілком логічними є ґрунтовні дослідження проблем соціально-пенсійного страхування і забезпечення працездатних громадян В.Д. Базилевича [1], В.І. Грушка [3], Е.М. Лібанової [5], С.Л. Лондара [6], Г. МакТаггарта [7], М.І. Мальованого [8–9], О.О. Непочатенко [10], Л.Д. Тулуша [13], І.Я. Чугунова [14], Л.І. Шалієвської [15] та ще безлічі науковців.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Поряд з цим, не зважаючи на комплексний характер як перелічених, так і багатьох інших наукових напрацювань, присвячених даній проблематиці, варто зазначити, що в науковій періодиці практично не приділялась увага соціально-пенсійному страхуванню працівників геодезично-землевпорядних підприємств, що, власне, й викликало необхідність проведення цього дослідження, обумовило його мету і завдання. Завдяки цьому, проблеми чинного порядку соціально-пенсійного страхування працівників геодезично-землевпорядних підприємств залишаються невіршеними і вимагають подальших досліджень. Вище викладене спонукало авторів цієї статті до детального опрацювання механізму соціально-пенсійного страхування працівників геодезично-землевпорядних підприємств з метою напрацювання пропозицій щодо його вдосконалення.

Постановка завдання. Метою статті є напрацювання практичних рекомендацій стосовно врегулювання проблем соціально-пенсійного страхування працівників геодезично-землевпорядних підприємств з ціллю підвищення рівня самодостатності соціально-пенсійного бюджету держави та посилення стимулюючого впливу державного соціально-пенсійного страхування як на бізнес-структури, що працюють

в сфері геодезії і землевпорядкування, так і на фізичних осіб, що є їх працівниками, та, одночасно – фактичними платниками єдиного соціального внеску.

Відповідно до поставленої мети, необхідно вирішити такі завдання:

- сформулювати ключові недоліки чинного в Україні механізму соціально-пенсійного страхування працівників геодезично-землевпорядних підприємств;

- розробити практичні рекомендації стосовно поліпшення механізму соціально-пенсійного страхування працівників геодезично-землевпорядних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний порядок державного соціально-пенсійного страхування формується за рахунок сплати підприємствами і підприємцями, які є роботодавцями, або ж самими громадянами єдиного соціального внеску – консолідованого платежу, який розподіляється державою до всіх державних соціально-пенсійних фондів [11], мобілізовані суми якого, власне кажучи, і дають змогу виплачувати громадянам пенсійного віку державні пенсії, а решті громадян – інші види державних соціальних виплат у разі настання страхового випадку.

Варто зауважити, що чинний в Україні механізм нарахування і сплати єдиного соціального внеску а також соціально-пенсійного забезпечення громадян, з одного боку, формує частину доходів Пенсійного фонду України та решти державних цільових фондів, що функціонують у сфері соціального страхування і забезпечення, а з іншого, значним чином фінансує державні витрати на соціально-пенсійне забезпечення застрахованих громадян. Поряд з цим, тривалий дефіцит бюджету Пенсійного фонду України та решти вітчизняних державних цільових соціальних фондів [2; 4–6; 8–10; 12–15] свідчить про наявність значних проблем у сфері державного соціально-пенсійного страхування та соціально-пенсійного забезпечення громадян, в тому числі й тих, що працюють в геодезично-землевпорядних підприємствах, та в підприємств, які надають геодезично-землевпорядні послуги на території України.

При цьому, варто зазначити, що навіть при значних рівнях дефіцитів бюджетів вітчизняних

соціально-пенсійних фондів та їх періодичному врегулюванню за рахунок асигнувань з державної казни, розміри щомісячних пенсійних виплат громадянам пенсійного віку, які є основою витрат вітчизняних державних фондів, що функціонують в сфері соціального страхування і соціального забезпечення, є вкрай мізерними та не є співрозмірними з величиною пенсій громадян розвинутих країн [7; 15].

Звичайно, зазначена проблема – наслідок низького, порівняно з країнами ЄС, США та рештою передових країн світу, розміру середньомісячної заробітної плати, а відтак і недостатніх розмірів виплат громадян до державних цільових фондів соціально-пенсійної сфери. Поряд з цим, варто зазначити, що окремі громадяни України отримують досить значні навіть порівняно з передовими країнами доходи, не сплачуючи при цьому ЄСВ на загальноприйнятних умовах.

Зокрема, відповідно до вимог п. 4 ст. 1 Закону України від 08.07.2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», максимальний розмір бази для нарахування ЄСВ на місяць відповідає п'ятнадцяти мінімальним заробітним платам, визначеним законодавством України [11]. Зауважимо, що з 01.01. 2024 р. величина таких доходів складає 106500 грн. Зрозуміло, що таким чином держава намагалась боротися з тіннізацією доходів найбагатших верств населення. Проте наслідком запровадження п. 4 ст. 1 Закону України від 08.07.2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» став перерозподіл навантаження зі сплати ЄСВ з доходів найбагатших на доходи найбідніших українців. На наше переконання, такий стан речей є неприпустимим, адже суперечить логіці соціальних страхових відносин та принципу справедливості.

Крім того, статистика показує, що навіть в часи війни частина українського населення дозволяє собі придбавати дорогі автомобілі, предмети розкоші, дорогий алкоголь, тютюнові вироби, різноманітний платний інтернет-контент, тощо [12]. Не зважаючи на це, в таких осіб порядок сплати єдиного соціального внеску не відрізняється від сплати ЄСВ пересічними громадянами.

Поряд з цим, турбують сумніви що навіть вирішення перелічених нами проблем, пов'язаних з формуванням доходів бюджетів вітчизняних соціально-пенсійних фондів дозволить врегулювати проблему їх самодостатності та незалежності від державної казни, яка спостерігається в Україні тривалий період та супроводжується довгостроковим (більш ніж десятилітнім) та постійно зростаючим дефіцитом бюджету Пенсійного фонду України, розмір якого в 2024 р. досягнув 17,2 млрд. грн [4].

Результати попередніх досліджень також продемонстрували, що крім ЄСВ соціальний характер мають окремі податки, за рахунок яких фінансується частина соціальних витрат держави, зокрема витрати на утримання місцевих соціально-культурних установ і закладів а також витрати на оборону громадян-платників. До таких податків, безперечно, відносяться податок на доходи фізичних осіб та військовий збір [4].

З іншого боку, якщо зазначені податки також соціального призначення, то єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – далеко не єдиний соціальний платіж з доходів громадян, що, на наше переконання, хоч і не впливає на формування дохідної бази державних соціально-пенсійних фондів, але суперечить логіці соціально-пенсійних та соціально-податкових відносин.

Таким чином, основні недоліки соціального страхування та соціального забезпечення працівників геодезично-землевпорядних підприємств за своєю сутністю – це недоречності механізму формування доходів вітчизняних державних соціально-пенсійних фондів, що заважають забезпеченню належного рівня фінансування державою пенсійних витрат та видатків решти соціальних фондів а також концептуальні недоречності механізмів нарахування і сплати соціальних платежів з доходів громадян, узагальнені на Рис. 1.

Частина проблем соціально-пенсійного страхування та соціально-пенсійного забезпечення громадян, в тому числі і зайнятих в геодезично-землевпорядному бізнесі, може бути вирішена після Перемоги над московитським агресором, вступу України до Євросоюзу та переходу вітчизняної економіки на європейські стандарти, що передбачають, зокрема й суттєве підвищення розмірів заробітних плат для працюючих громадян. В той же час, країни з розвинутою ринковою економікою також зіштовхнулись з проблемою розбалансування їх соціально-пенсійних бюджетів, внаслідок чого були змушені провести пенсійні реформи, сутність яких, як і в Україні, насамперед, зводилась до помітного підняття пенсійного віку для працездатних громадян [1, с. 125; 3; 8; 13; 15].

З іншого боку, лише зростання пенсійного віку та збільшення розміру заробітних плат працюючих громадян для збалансування соціально-пенсійного бюджету держави та врегулювання проблем соціально-пенсійного забезпечення, як продемонстрували результати дослідження [9; 11; 13], недостатньо. Саме тому необхідністю сьогодення є розробка та запровадження практичних кроків щодо вдосконалення соціально-пенсійного страхування та соціально-пенсійного забезпечення громадян, зокрема й тих, що працюють у сфері геодезії, землеустрою та супутніх послуг.

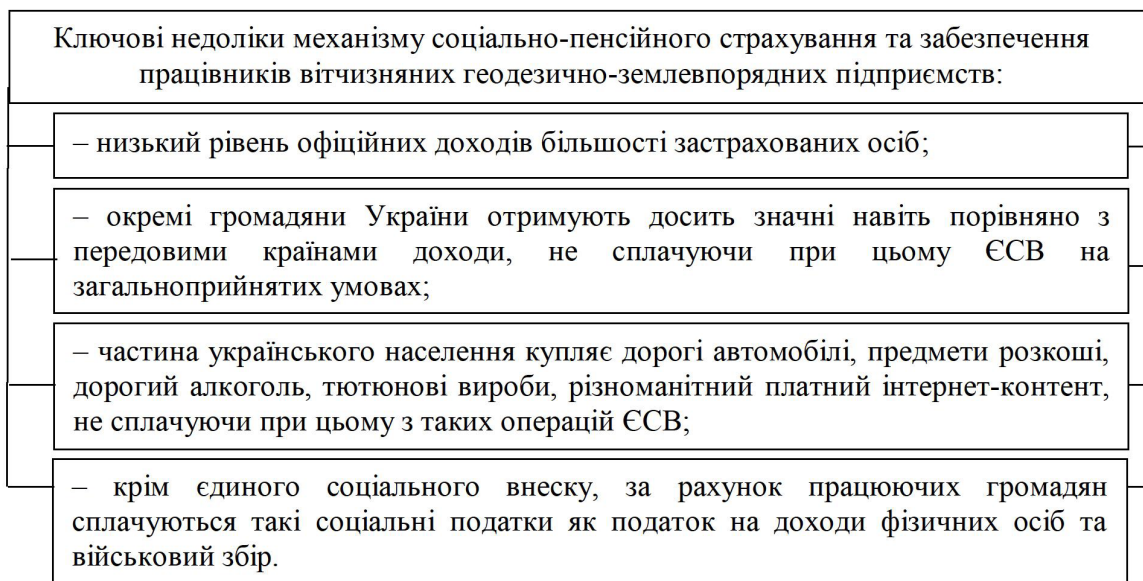

Рис. 1. Ключові недоліки механізму соціально-пенсійного страхування та забезпечення працівників вітчизняних геодезично-землевпорядних підприємств

Джерело: [2; 5–10; 13–15]

Одним із кроків з боку держави, який дасть змогу врегулювати описану нами проблему – це відміна п. 4 ст. 1 Закону України від 08.07.2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», згідно з вимогами якого максимальний розмір бази для нарахування ЄСВ на місяць відповідає п'ятнадцяти мінімальним заробітним платам, визначеним законодавством України [11] (Рис. 2).

Результати проведеного дослідження також демонструють, що єдиний соціальний внесок повинні сплачувати громадяни не лише зі своїх доходів, але й з витрат на придбання дорогих автомобілів, дорогих алкогольних напоїв, тютюнових виробів, різноманітного платного інтернет-контенту, а також придбання інших предметів розкоші [2; 10].

Наступним кроком на шляху вдосконалення вітчизняної системи соціально-пенсійного страхування та забезпечення громадян, працюючих в геодезично-землевпорядних підприємствах і підприємств зазначеної нами сфери, може бути формування недержавних пенсійних фондів [8–9], які, на нашу думку, доцільно створювати при всеукраїнських об'єднаннях та професійних спілках геодезистів, землевпорядників та геодезично-землевпорядних корпораціях. Варто зазначити, що така пропозиція повністю відповідає як принципам трирівневої пенсійної системи, так і кращому зарубіжному досвіду соціально-пенсійного страхування і забезпечення громадян [5; 9; 14–15].

Крім того, на наше глибоке переконання, в процесі врегулювання вітчизняних проблем соціально-пенсійного страхування та

забезпечення громадян, в тому числі і тих, що працюють у сфері геодезії і землеустрою, доцільно вирішити методологічну проблему, зумовлену тим, що крім єдиного соціального внеску працівники геодезично-землевпорядних та інших бізнес-структур сплачують такі соціальні податки, як податок на доходи фізичних осіб та військовий збір. Автори цього дослідження переконані, що єдиний соціальний внесок, якщо він справді є єдиним, повинен замінити не лише пенсійні внески та внески до державних цільових фондів, що функціонують в сфері соціального страхування громадян, але й податок на доходи фізичних осіб та військовий збір. Поряд з цим, така законодавча новація повинна супроводжуватись зростанням ставки ЄСВ на розміри чинних ставок зазначених нами податкових платежів, а також формуванням чіткого та зрозумілого механізму розподілу мобілізованих сум нового, реформованого ЄСВ.

Звернувши увагу на військовий збір, не можемо не згадати, що нині у вітчизняному політикумі тривають суперечки стосовно перспектив суттєвого (з 1,5% до 5%) збільшення ставок зазначеної податкової форми. Не вдаючись в дискусію з цієї проблеми, не можемо не зауважити, що таке збільшення ставки одного з прямих податків на заробітну плату під час війни, коли підприємства та підприємці часто змушені непрацювати, скоріше за все не принесе якихось додаткових доходів до бюджету, оскільки створює ризики відходу окремих галузей до неофіційного сектору економіки, або ж може помітно розхитати маятник інфляції, яку державі й так важко втримати, зважаючи на військові дії.

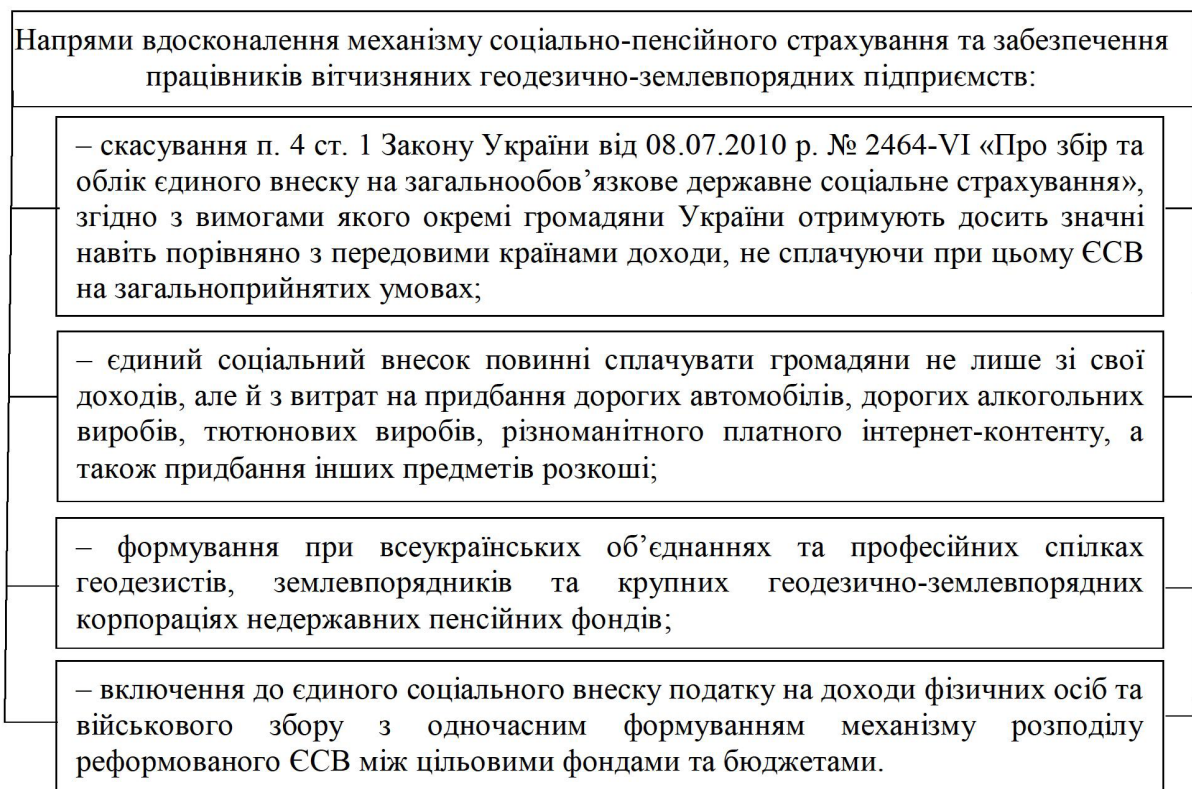

Рис. 2. Напрями вдосконалення механізму соціально-пенсійного страхування та забезпечення працівників вітчизняних геодезично-землевпорядних підприємств

Джерело: [2; 5–10; 13–15]

Висновки. Резюмуючи результати проведеного дослідження, зауважимо, що сучасній вітчизняній системі соціально-пенсійного страхування працівників геодезично-землевпорядних підприємств властиві такі недоліки: тривала залежність бюджетів вітчизняних соціально-пенсійних фондів від державної казни завдяки низькому рівню офіційних доходів більшості застрахованих осіб; наявність законодавчої норми, згідно з якою окремі громадяни України отримуючи значні, порівняно з рештою, доходи, не сплачують при цьому єдиний соціальний внесок на загальноприйнятих умовах; недоліки нормативно-правової бази, завдяки яким частина українського населення купляє дорогі автомобілі, предмети розкоші, дорогий алкоголь, тютюнові вироби, різноманітний платний інтернет-контент, не сплачуючи при цьому з таких операцій ЄСВ; законодавча колізія, завдяки якій крім єдиного соціального внеску, за рахунок працюючих громадян сплачуються такі соціальні податки як податок на доходи фізичних осіб та військовий збір.

Результати дослідження переконливо продемонстрували, що вирішити більшість зазначених проблем можна після Перемоги над агресором і вступу України до ЄС та автоматичного зростання, при цьому, розмірів офіційних заробітних плат, в тому числі і громадян, що працюють

в сфері геодезії та землевпорядкування. Крім того, практичними шляхами, що дозволять вирішити проблеми соціально-пенсійного страхування та забезпечення громадян (в тому числі і тих, що працюють в геодезії і землевпорядкуванні) можуть бути: скасування п. 4 ст. 1 Закону України від 08.07.2010 р. № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», згідно з вимогами якого окремі громадяни України отримують досить значні, навіть порівняно з передовими країнами світу, доходи, не сплачуючи при цьому ЄСВ на загальноприйнятих умовах; запровадження норми закону, згідно з якою єдиний соціальний внесок повинні сплачувати громадяни не лише зі своїх доходів, але й з витрат на придбання дорогих автомобілів, дорогих алкогольних напоїв та тютюнових виробів, різноманітного платного інтернет-контенту, а також придбання інших предметів розкоші; формування при всеукраїнських об'єднаннях та професійних спілках геодезистів, землевпорядників та геодезично-землевпорядних корпораціях недержавних пенсійних фондів; включення до єдиного соціального внеску податку на доходи фізичних осіб та військового збору з одночасним формуванням механізму розподілу реформованого ЄСВ між цільовими фондами та бюджетами. Крім того, результати

дослідження переконливо продемонстрували недоцільність підвищення ставки військового збору.

Практична реалізація пропонуваного заходу сприятиме збалансуванню доходних та

видаткових складових бюджетів вітчизняних соціально-пенсійних фондів та спричинить зростання рівня реальних та офіційних доходів українців, зокрема й зайнятих в геодезично-землевпорядному бізнесі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа: посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Знання, 2008. 352 с.
2. Боровик П.М., Колотуха С.М., Костенко А.Ю. Сучасні проблеми вітчизняного пенсійного страхування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 562–566.
3. Грушко В.І., Лаптев С.М., Денисенко М.П. та ін. Основи актуарних розрахунків: посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Алерта, 2004. 328 с.
4. Дефіцит Пенсійного фонду становить 17,2 мільярда. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/10/06/53544972/> (дата звернення: 26.08.2024).
5. Лібанова Е.М. Модель фінансового забезпечення загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. URL: <http://www.padko.kiev.ua> (дата звернення: 26.08.2024).
6. Лондар С.Л., Башко В.Й. Вплив фактора вікової структури населення на збалансованість пенсійної системи у довгостроковому періоді. *Фінанси України*. 2011. № 10. С. 44–58.
7. МакТаггарт Грег. Досвід реформування пенсійної системи у країнах Східної Європи та СНД у порівнянні з проведенням пенсійної реформи в Україні. URL: <http://www.pension.kiev.ua/files/dosvid-porivn-Ukr.pdf> (дата звернення: 26.08.2024).
8. Мальований М.І. Стан та проблеми фінансового забезпечення системи пенсійного страхування України. *Облік і фінанси*. 2014. № 1(63). С. 89–95.
9. Мальований М.І. Розвиток пенсійного страхування сільського населення : Монографія. Умань : СПД Сочінський, 2008. 270 с.
10. Непочатенко О.О., Боровик П.М., Бечко П.К. Реформований механізм соціально-пенсійного забезпечення в Україні: проблеми та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 4. С. 36–45.
11. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 8 липня 2010 року № 2464-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/page5> (дата звернення: 26.08.2024).
12. Тривожні роздуми над проблемами Пенсійного фонду України. URL: http://durdom.in.ua/uk/main/article/article_id/9093.html (дата звернення: 26.08.2024).
13. Тулуш Л.Д. Єдиний соціальний внесок у сільському господарстві : перспективи запровадження. *Вісник Сумського НАУ. Серія Фінанси і кредит*. 2007. № 2. С. 68–75.
14. Чугунов І.Я. Фінанси пенсійного забезпечення: монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 248 с.
15. Шалієвська Л.І. Пенсійне забезпечення в системі економічної безпеки держави: монографія. Львів : «Растр-7», 2020. 196 с.

REFERENCES:

1. Bazylevych V. D., Bazylevych K. S. (2008) *Strakhova sprava* [Insurance business]. Kyiv: Znannja. (in Ukrainian)
2. Borovyk P. M., Kolotukha S. M., Kostenko A. Ju. (2018) Suchasni problemy vitchyznjanogho pensijnogho strakhuvannja [Modern problems of domestic pension insurance]. *Ghlobaljni ta nacionaljni problemy ekonomiky*. no. 21. pp. 562–566.
3. Ghrushko V. I., Laptjev S. M., Denysenko M. P. & others. (2004) *Osnovy aktuarnykh rozrakhunkiv* [Basics of actuarial calculations]. Kyiv: Alerta. (in Ukrainian)
4. Minfin (2024) Deficyt Pensijnogho fondu stanovyty 17,2 miljarda [The deficit of the Pension Fund is 17.2 billion]. Available at: <https://minfin.com.ua/ua/2020/10/06/53544972> (accessed August 26, 2024).
5. Libanova E. M. (2024) Modelj finansovogho zabezpechennja zaghajnoobov'jazkovogho derzhavnogho pensijnogho strakhuvannja [The model of financial provision of mandatory state pension insurance]. Available at: <http://www.padko.kiev.ua> (accessed August 26, 2024).
6. Londar S. L., Bashko V. J. (2011) Vplyv faktora vikovoji struktury naselennja na zbalansovanistj pensijnoji systemy u dovghostrokovomu periodi [The influence of the age structure of the population on the balance of the pension system in the long term]. *Finansy Ukrainy*, no. 10, pp. 44–58.
7. MakTaghghart Ghregh. Dosvid reformuvannja pensijnoji systemy u krajinah Skhidnoji Jevropy ta SND u porivnjanni z provedennjam pensijnoji reformy v Ukraini [The experience of reforming the pension system in the countries of Eastern Europe and the CIS in comparison with the pension reform in Ukraine]. Available at: <http://www.pension.kiev.ua/files/dosvid-porivn-Ukr.pdf> (accessed August 26, 2024).

8. Maljovanyj M. I. (2014) Stan ta problemy finansovogho zabezpechennja systemy pensijnogho strakhuvannja Ukrainy [State and problems of financial support of the pension insurance system of Ukraine]. *Oblik i finansy*, no. 1(63), pp. 89–95.
9. Maljovanyj M. I. (2008) *Rozvytok pensijnogho strakhuvannja siljskogho naseleennja* [Development of pension insurance of the rural population]. Umanj: SPD Sochinsjkyj. (in Ukrainian)
10. Nepochatenko O. O., Borovyk P. M., Bechko P. K. (2015) Reformovanyj mekhanizm socialjno-pensijnogho zabezpechennja v Ukraini: problemy ta perspektyvy [The reformed mechanism of social and pension provision in Ukraine: problems and prospects]. *Globaljni ta nacionaljni problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 36–45.
11. Verkhovna Rada Ukrainy (2010) Pro zbir ta oblik jedynogho vnesku na zagaljnoobov'jazkove derzhavne socialjne strakhuvannja: Zakon Ukrainy vid 8 lypnja 2010 roku no. 2464-VI [On the collection and accounting of a single contribution to mandatory state social insurance: Law of Ukraine dated July 8, 2010 No. 2464-VI]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17/page5> (accessed August 26, 2024).
12. Tryvozchni rozdumy nad problemamy Pensijnogho fondu Ukrainy [Disturbing reflections on the problems of the Pension Fund of Ukraine]. (2024). Available at: http://durdum.in.ua/uk/main/article/article_id/9093.html (accessed August 26, 2024).
13. Tulush L. D. (2007) Jedynyj socialjnyj vnesok u siljskomu ghospodarstvi: perspektyvy zaprovadzhennja [Single social contribution in agriculture: prospects for implementation]. *Visnyk Sumsjogho NAU. Serija Finansy i kredyt*, no. 2, pp. 68–75.
14. Chughunov I. Ja. (2017) *Finansy pensijnogho zabezpechennja* [Finances of pension provision]. Kyiv : Kyiv. nac. torgh.-ekon. un-t. (in Ukrainian)
15. Shalijevsja L. I. (2020) *Pensijne zabezpechennja v systemi ekonomichnoji bezpeky derzhavy* [Pension provision in the system of economic security of the state]. Lviv: «Rastr-7». (in Ukrainian)